

Budapestre vonatkozó ujságcikkek

Szerző: Pásztor Árpád

Cím: Wigand Ottó

Forrás: Ujlag

Bp

(Hely)

1922. 10. 21.

(Idő)

(Köt. v. füz.) (Oldal)

Osztályozás

Tárgy

92

Hely

Wigand Ottó

Idő

'1922'

Személy

Közp. nyomt. XX. cs. 23. sz.

WIGAND OTTÓ IRTA: PÁSZTOR ÁRPÁD

Született Göttingában 1795-ben, meghalt Lipcsében 1870-ben, — Magyarországon alig 30 esztendő telttől és az élete mégis magyar élet. A könyvkiadó-vállalat, melyet alapított, még ma is fennáll Lipcsében, része a nagy német kulturának, de a könyvkiadó-vállalat, amelyet itthagytott, ha saját nevének már nincs is meg, része a magyar kulturának s ha magyar pályákról és magyar életekről beszélünk, meg kell emlékezni a német Wigand Ottóról is.

Körülbelül vele kezdődik a modern magyar könyvkiadás.

Trattner, Hartleben, Wigand ...

Német nevek, német alaposságra nevelt szellemek, de munkájuk magyar tevénybe van ágyazva s onnan hajtott és hajt gyümölcsöket.

Voltaképpen két Wigand is volt a magyar könyvkereskedés és könyvkiadás őskorában. Az idősebb: Frigyes, és a fiatalabb: Ottó. Frigyesnek Pozsonyban volt üzlete s öcsét, Ottót bizta meg, hogy egy szerket rakjon meg könyvekkel, keresse fel a magyar városokat, a kastélyokat s igyekezzék könyvet eladni. Így került Ottó 1816 táján Kassára.

Kassa és a magyar kultúra elválaszthatatlan két fogalom, Kazinczy apostoli munkájának egyik fészke, Baróti Szabó Dávid, Bacszányi lakóhelye, — tiszta, kedves város, polgársága, szelleme nagyraihivatott s amikor a fiatal Wigand Ottó szekerével odaért, — elhatározta, hogy nem megy tovább.

Allandó könyvesboltot nyitott.

És így az egyik Wigand Pozsonyban maradt, a másik Kassán.

De a magyar művelődés két északi végvárának nem sokára vetélytársa akadt Pestben.

Budán voltak az állami hivatalok, a kancellária, a Gellérthegy fellegvára a cenzurát jelképezte, — a cenzurát, amely nem engedte be a külföldi szabadszel-

lemű könyveket, amely nem engedélyezte hirlapokat, a pesti síkságon pedig fiatal, lelkes tehetségek verődtek össze, hogy legyőzzék a budai erősséget.

Meg-megújulón ez a magyar kultúra és szabadselvűség harca.

Kazinczy reformatori lelke áthatotta az egész országot, majd Pesten tovább vitte az eszmét a fiatal Széchenyi István, jött Kisfaludy Károly, Vörösmarty, a fiatal zempléni íróska: Kossuth, és Pest egyszerre erjedő, villamos feszültségű gécpontja lett a magyar haladásnak.

Ezt megtudta Pozsony is, Kassa is.

A kassai Wigand is megismerkedett az államhatalom fenyegető erejével, amely egy nap rátört, hogy tiltott, szabadelvű külföldi lapokat árul. Börtönbüntetéssel fenyegették, de Wigand azzal védekezett, hogy ő semmit se tehet, mert külföldről érkezett könyveit csomagolták azokba az ujságokba, amelyeket ő maga rögtön megsemmisített.

Igy hát megszabadult.

De fiatalos vállalkozó kedve, a szabadságokért rajongó lelkülete azt tanácsolta neki, hogy hagyja ott Kassát és jöjjön az érdekes, fejlődésre képes, mozgalmas Pestre. Itt az élet is más, az üzlet is más.

És Wigand Ottó 1826-ban Pestre költözött.

A Váci-utcában, a Régi posta-utca szomszédságában nyitott üzletet.

Még emlékezem a házra, melynek helyén cifra, budapesti ormóttan bérpalota épült. Nagy, sárga kétemeletes ház volt, mély, deszkával pallózott kapualjába vigan gördült a dübörgő verki s a Dunári valacserrel szórakoztatta a ház lakóit. Akkor, mikor még verki muzsikált a Váci-utcai házak kapuja alatt, még itt rezgett egy lehellet a Wigand, Vörösmarty, Petőfi Pestjének levegőjéből s akkor még sok mindent meg lehetett volna menteni a régi Pest szellemi multjából, ha ezzel törődtek volna.

De így romok között kell turkálni a krónikásnak.

És kutató utamon járkálva, hogy hátha van még valaki, aki arra emlékszik, amire mi már nem emlékszünk, eljutottam az öreg könyvkereske-

dőhöz, aki a Dorottya-utcai Grill-féle könyvesboltban ül és sok mindent tud, amit még öregebbektől hallott, akik nincsenek már...

Benkő Gyulának hívják, a könyvkereskedelem és kiadás érdemes tudósa. Ő mesélt nekem a Wigand-féle könyvesboltról.

Pest, — az irodalmi Pest 1826 táján! Megmozdulások, akarások és vállalkozások. A francia megújulás levegője még a börtönökön is keresztül hat, és a Kazinczy-, Kölcsey-, Kisfaludy-, Bajza- és Vörösmarty-Kör a jövődjéért dolgozik.

Wigand elhatározza, hogy *Tudományok és Mesterségek Közönséges Tára* címen kiadja az első magyar lexikont, mutatószámot is közöl, Bajza megátámadja s ebből támad a híres „Conversations Lexicon-i pör“, amelyben pro és kontra minden író részt vett s az irodalom tisztulási folyamatát nagyban elősegítette. Irodalmi közéletet és közszellemet teremtett s bár Wigand 15.000 forintot — akkor óriási pénz! — fizetett rá a 12 kötetes mű kiadására, mégis kitarított, mert úgy érezte, hogy ahol annyi lelkesedés és hév van az irodalom körül, ott érdemes dolgozni.

Külföldi összeköttetései révén minden tiltott könyvet, írást megkapott, Széchenyi titkos könyveit „a hívek“ nála megtekintették s 1827-től 1832-ig mintegy hatvanhat művet adott ki.

Az akkor kezdődő magyar könyvkiadás uttlörője és örökemlékü harcosa lett...

Üzletének, Benkő Gyula előadása szerint, még egy nevezetessége volt.

A különzóba, — amelyről mindenki tudott, csak a rendőrség nem.

Elől közönséges könyvespolc, több sor egymásra rakott könyv, de ha egy helyen megnyomták, a polc közepén ajtó fordult ki és be lehetett lépni a különzóba.

Akik oda bejutottak, zavartalanul olvashatták a „dugkereskedés“ legujabb becsempészett műveit, a lengyel, német, francia ujságokat, ott megvoltak a kitiltott magyar művek s minden szellemi áru, amitől Ausztria félt. Ott utlevelet kaptak lenyelve emlékez-

sok, s Wigand fanatikus szeretettel hozatott meg mindent, ami a nemzetek progresszív mozgalmával összefügg.

De a különszoba Wigand végzete lett.

Valaki feljelentette...

S ehhez járult még az is, hogy ki merete adni Wesselényi *Balítéletek* című politikai művét, melyet pedig a kancellária, a nádor szigoruan ellenzett.

S 1832 egyik napján bizalmas értesítést kapott Wigand, hogy meneküljön, mert éjjel a policia elfogja.

Egy pillanatig sem habozott.

Üzletét sietve a nála alkalmazásban levő fiatal sógorának, Heckenast Gusztávnak adta át s még abban az órában Lipcsébe utazott.

A policia nem találta meg.

*

Wigand elutazott, eltűnt, de az üzlet ittmaradt.

És vezetője, a fiatal, alig huszonötéves Heckenast Gusztáv. Összesen csak hat könyvtáros van Pesten. Eggenberger, Kilian, Hartleben, Müller József és Leyrer József — s a Lipcsébe menekült Wigand.

Hogy onnan mennyiben befolyásolta üzlete irányítását, nem tudjuk. Valószínűleg semennyire, mert 1834-ben Heckenast hivatalosan és forma szerint is átvette a céget s Wigand a szabadelvűség és haladás barátainak csak emlék maradt.

Egészen a szabadságharc leveretéséig. Mert az Angliába, Amerikába vonuló vándormadarai a szabadságharcnak, az emigráció elégikus hősei mindig vendégszerető szállásra találtak nála, ha Lipcsébe vették.

Ausztria még akkor is üldözte, és minden Wigand-kiadványt kitiltott Magyarországból.

De ezzel Wigand nem sokat törődött. Hetvenöt éves korában halt meg. Derűs arcú, tiszta nézésű öreg ember lett, vékony óralánca nyakára volt hurkolva és úgy lógott végig mellényén; kedves biedermeier-alaknak vélnéd, ha az arcképet látod.

Németországban született, ott halt meg, a német kultúra egy jelentős faktora lett. — és mégis magyar volt.